

Het MAB vóór 50 jaar

April, mei, juni 1946

Prof. Dr. M.A. van Hoepen

Het april-nummer opent met een bijdrage van M.C. Wintersteijn over 'De externe controle bij banken'. Uit de bijdrage blijkt, dat in die tijd banken in het algemeen de jaarrekening niet mede lieten ondertekenen door de externe accountant, dit in tegenstelling tot hypotheekbanken en levensverzekeringsmaatschappijen. Van een afzonderlijke accountantsverklaring was ook bij die laatste typen ondernemingen geen sprake. Wintersteijn beschrijft welke administratieve en organisatorische maatregelen compensatie moeten bieden voor het bij de controle niet kunnen voortbouwen op de goederenbeweging. Het steunen op de interne controle wordt naar de geest der tijd als van een minder kaliber beschouwd, maar toch nog voldoende om tot een oordeel te kunnen komen: 'Het eindbesluit blijft dus, dat de interne organisatie, de interne controle, den externen accountant de middelen moet verschaffen, om zijn verantwoordelijkheid bij de controle van een bank te kunnen dragen. En op deze wijze uitgevoerd is die controle ook economisch verantwoord.' In de huidige tijd is men geneigd zich af te vragen, waarom men van stonde af aan de vraag niet geheel heeft omgekeerd, als het steunen op de interne controle bij banken economisch verantwoord werd geacht, waarom dan ook niet bij huishoudingen met een overwegende doorstroming van eigen goederen (en adequate interne controle)?

Prof. Mr. J. Valkhoff doet een eerste aflevering plaatsen over 'Vernieuwing van het Engels

vennootschapsrecht', de tweede aflevering zal volgen in het september-nummer. De aanleiding is een soort Cadbury-rapport van vijftig jaar geleden, toen Cohen-rapport geheten, over wenselijke wijzigingen van de Companies Act 1929. Valkhoff bespreekt uitgebreid de voorstellen van het Cohen-rapport (die het lang niet allemaal gehaald hebben) en transposeert een aantal voorstellen ook naar de Nederlandse omstandigheden. Naast een versterking van de publiciteitsgedachte en de verantwoordingsfunctie ook in de richting van de factor arbeid, vallen een groot aantal 'corporate governance'-achtige voorstellen op die gericht zijn op versterking van de effectiviteit van de controle (statutaire leeftijdsgrenzen, ontslagrecht directors ongeacht statutaire bepalingen, auditors die ook bij private companies niet in dienst van de vennootschap mogen zijn e.d.).

Tamelijk modern doen de voorstellen aan rond consolidatiekring en -plicht: bij de definitie van dochtermaatschappij wordt aansluiting gezocht bij de mogelijkheid de meerderheid van de bestuurders te benoemen of te ontslaan, er wordt een toerekeningsregel ontwikkeld (een dochter van de dochter is ook dochter van de moeder) en er wordt verplichte overlegging van een 'verenigde balans en winst- en verliesrekening' bepleit voor de 'holding-company met die van de door haar beheerste dochtermaatschappijen'.

Mr. L.H. Schiethart besluit (afgezien van het Repertorium van literatuur) het april-nummer met een bijdrage onder de titel: 'Het begrip 'Boschbedrijf' in den zin van het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941'. Een tamelijk tijdgebonden bijdrage waarin het opvalt, dat voor generatorhoutfabrieken wel de toepassing van de vrijstelling uit hoofde van het 'boschbedrijf' wordt bepleit.

die voor houtskoolbedrijven, als zijnde houtverwerkende industrie, wordt afgewezen. Als naoorlogs chroniqueur vermag auteur dezes niet meer dit fijnzinnig onderscheid op juiste waarde te schatten.

Het mei-nummer wordt door de redactie geopend met de constatering (met voldoening) dat door de toegenomen medewerking van auteurs ook de omvang van het blad kon toenemen. Het mei-nummer omvatte 48 pagina's (een verdubbeling ten opzichte van bijvoorbeeld het februari-nummer). De papierschaarste, waar de redactie later in 1946 een beroep op zal doen om rubrieken te schrappen, was daarvoor toen blijkbaar geen beletsel.

Prof. Dr. P.J.A. Adriani opent het mei-nummer met een bijdrage onder de titel: 'Belastingen als bedrijfskosten'. De aanleiding vormt een uitspraak van de Kantonrechter te Zaandam van 5 april 1945 in een zaak betreffende een aanspraak op een gedeelte van de winst van een afdeling van een NV. Een daarover uitgebracht deskundigen-rapport was niet unaniem over de vraag of de vennootschapsbelasting, de vermogensbelasting en de ondernemingsbelasting (welke laatste als grondslag zowel de winst als het vermogen kende) als kostenfactoren dienden te worden beschouwd. Adriani's conclusie is duidelijk: ongeacht de grondslag (winst of vermogen) dienen de drie genoemde belastingen als kostenfactor te worden beschouwd. Alleen ten aanzien van de vennootschapsbelasting is de argumentatie wat merkwaardig: de commerciële winst kan afwijken van het belastbaar bedrag. Zou de conclusie anders hebben geluid indien de belastingheffing zich zou aansluiten bij de commerciële winstberekening? Het toerekeningsvraagstuk (het ging over de winst van een afdeling) wordt casuïstisch opgelost. Interessant is echter het uitgangspunt: de vennootschapsbelasting dient te worden berekend over het resultaat van de afdeling alsof zij zelfstandig belastingplichtig was.

J.E. Spinosa Cattela doet uitgebreid verslag van een enquête die Dunn & Bradstreet in 1941 hield onder 1500 banken, 1500 financiële leiders van grote ondernemingen, 1500 specialisten op het gebied van goederenkrediet en 1500 accountants (allen uit Amerika). Een aantal vragen en de beantwoording daarvan doet in onze tegenwoordige ogen wel enigszins merkwaardig aan. Zo meent

45% van de ondervraagde accountants dat de balans niet verbeterd zou worden indien uitdrukkelijk vermeld zou worden welke posten wel en welke niet in de controle zijn betrokken. 89% van de accountants meent dat niet de volle verantwoordelijkheid voor de voorraad hoeft te worden aanvaard. 30% van de accountants is van mening dat zelf opgelegde of door de opdrachtgever voorgeschreven beperkingen in het onderzoek in het geheel niet in de accountantsverklaring vermeld behoeven te worden. 98% van de bankiers en 89% van de financiële leiders meent overigens dat dat wel moet gebeuren. Een forse verwachtingskloof lijkt me, ook toen al.

H.P.L. van Gestel levert een zeer omvangrijke bijdrage over 'De ontwikkeling van de controle bij de Rijkscomptabiliteit'. Uitgebreid worden geschetst de externe controle-lijn (volksvertegenwoordiging en Algemene Rekenkamer) en de interne controle-lijn, waarbij de Minister van Financiën een toenemende invloed op het algemeen financieel beleid en dat van zijn ambtgenoten wordt toegeschreven. De auteur pleit voor het (naast de Algemene Rekenkamer) instellen van een onafhankelijk Instituut voor de Rijkscomptabiliteit.

Drs. S.C. Bakkenist levert een bijdrage over merkenrecht en -waardering onder de titel: 'Vormt het eigendom van de Deutsche merken een waardebepalend voor den Nederlandschen staat?' Na de bevrijding waren alle vermogenswaarden van Duitsers in Nederland verbeurd verklaard en aan de Nederlandse staat toegevalen, daarmee ook de Duitse merken, octrooien en patenten. In het licht van de tijdsomstandigheden komt de auteur tot de conclusie, dat de Duitse merken (in tegenstelling tot octrooien en patenten) geen waarde hebben voor de Nederlandse samenleving, noch door ze zelf aan te wenden, noch door ze te zijner tijd weer aan Duitsland te verkopen. Interessant is dat tamelijk hedendaags aandoende noties als identificeerbaarheid, separeerbaarheid en koppeling met kwaliteits- en prijsimago een belangrijke rol spelen in het betoog.

In het juni-nummer maakt de redactie (met excuses voor de vertraging) melding van de benoeming van C.A. Blazer en R.A. Dijker tot buitengewoon hoogleraar en van Mr. B. Moret tot lector in de Accountancy aan de Nederlandsche

Economische Hoogeschool.

Voorts attendeert de redactie op de in het juni-nummer opgenomen bijdrage van Prof. Ten Doesschate over het object van de bedrijfshuishoudkunde en de verhouding tussen bedrijfshuishoudkunde en staatshuishoudkunde. De redactie meldt dat Prof. Limperg zich bereid heeft verklaard hierop te reageren. Later blijkt dat plaats te vinden in drie afleveringen (september, oktober en november). In deze rubriek over het eerste kwartaal heb ik aangekondigd aan deze discussie alsdan aandacht te besteden.

Ook in het juni-nummer is een 'corporate governance'-bijdrage opgenomen van Prof. Dr. P.P. van Berkum over 'Het aandeel als machtsinstrument in het licht der concernvorming'. De auteur bespreekt diepgaand verschillende wijzen van en beweegredenen tot concernvorming. Een ander is in belangrijke mate geënt op de Duitse literatuur. Opvallend hedendaags komen over de aandacht voor de positie van de minderheidsaandeelhouder, de invloed op marktverhoudingen en kartelvorming en het relativeren van de wenselijkheid van beschermingsconstructies door middel van oligarchische clausules.

Th. M. van Erp gaat in op: 'Enkele aspecten van het specialisatievraagstuk voor den accountant'. Vermoedelijk tegen de toenmaals gangbare opvatting in, betoont de auteur zich geen verklaard tegenstander van branchespecialisatie (als voorbeelden worden genoemd textielfabrieken, spaar-

banken en levensverzekeringsbedrijven). De tweede vorm van specialisatie die de auteur noemt (die op bijzondere werkzaamheden als kredietonderzoek, mechanisatie en cost-accounting) acht hij vooral slechts dan toelaatbaar als die plaatsvindt in samenwerking met een algemene accountant of als specialisatie binnen een groot kantoor, dit als rem op de 'vernauwing van de gezichtskring'.

M.C. Wintersteijn reageert met zijn artikel: 'Ordering van het accountsberoep in Nederland' op de bijdrage van W.N. de Blaeij in het februari-nummer. Op een aantal aperte uitdagingen van Wintersteijn (zoals over de wenselijkheid van afschaffing van de niet-universitaire accountantsopleiding) reageert De Blaeij in zijn naschrift niet. Wel verduidelijkt De Blaeij dat het hem in februari bij de titelbescherming (van Geregistreerd Publiek/Overheids Accountant) niet ging om het al of niet in dienstbetrekking staan, maar om de vraag of men als accountant een functie in het economisch leven vervult (wel titelbescherming c.q. -recht) dan wel of men door diplomering als accountant een functie in het bedrijfsleven, aangeduid als leidende functie, heeft verworven (geen recht op titel).

Zoals gebruikelijk besluit het Repertorium van literatuur het nummer. Voor het eerst wordt ook weer melding gemaakt van ingekomen boeken, waaronder de 8e druk van N.J. Polak's: 'Eenige grondslagen voor de financiering der onderneming' (prijs f 7,25).